

INSPAI

Centre de la Imatge
Diputació de Girona

**Dones en
joc: una
història visual
de l'esport
femení a les
comarques
gironines**

Un recorregut pels fons fotogràfics d'INSPAI

Gemma Busquets i Ros

Dones en joc: una història visual de l'esport femení a les comarques gironines

Un recorregut pels fons fotogràfics d'INSPAI

Gemma Busquets i Ros

Van guanyar per 2 a 0 contra França. Tot i això, la victòria de les futbolistes de la selecció espanyola figurava a la columna de resultats de la secció d'esports de la premsa generalista sota el títol de «Futbol femení» (*Avui*, 11 desembre 1983). En canvi, la notícia destacada, amb fotografia, era per al Barça i Bernd Schuster, amb qui Menotti confiava poder posar fi a la malastrugança al partit del diumenge a la tarda al camp del Salamanca. Les futbolistes de la selecció espanyola s'havien concentrat a Girona, a l'estadi de Montilivi, on s'havien entrenat el dia abans del partit, que es jugava a Perpinyà (Fons Dani Duch, IF 384697). El fotògraf Dani Duch va recollir diversos moments de l'entrenament. Són fotos de les futbolistes xutant la pilota, abrigades amb un xandall Adidas i amb una cinta al front per evitar la molèstia dels serrells i les grenyes de l'estètica capil·lar dels anys vuitanta i tenir visió de joc. Era el desembre de 1983, l'any en què la Federació Espanyola de Futbol havia reconegut oficialment el futbol femení i, per tant, s'havia creat una selecció nacional i de competicions oficials. El primer partit s'havia jugat el 5 de febrer de 1983 contra Portugal. «El partit d'avui serà el tercer que disputem a nivell internacional i la veritat és que des del primer, que vàrem perdre amb Portugal per 0-1, fins aquest s'ha avançat molt quant a qualitat i forma física», deia la presidenta del comitè de futbol femení de la Federació Espanyola (1980-1998), Maria Teresa Andreu i Grau

DUCH, Dani. *Entrenament de la selecció espanyola de futbol femení a l'estadi de Montilivi*, Girona, 2 de desembre de 1983. Fons Dani Duch. IF 384697. INSPAI.

DUCH, Dani. *Entrenament de la selecció espanyola de futbol femení a l'estadi de Montilivi, Girona, 2 de desembre de 1983.* Fons Dani Duch. IF 384697. INSPA.

(Barcelona, 1952) a la premsa gironina, que es va fer ressò de la presència de les futbolistes internacionals a Montilivi (*Punt Diari*, 10 desembre 1983). En aquesta entrevista explicava que la Federació aportava al futbol femení «milió i mig de pessetes, a més de les despeses de la selecció». Entre els projectes que tenia, hi havia poder ajudar econòmicament els clubs de futbol femení i participar en el Campionat d'Europa de seleccions. «Ha canviat molt la mentalitat que tenia la gent quan anava a veure un partit de futbol entre noies», conclouïa l'article, publicat a *Punt Diari* i il·lustrat amb la foto d'equip de Dani Duch (IF 384701). Les tretze primeres internacionals que van competir a Portugal van ser: Francisca Piedra Casanova *Paqui*, Montserrat Bonachera, Aurora Jordán, Ángeles Olmo *Gely*, Mercedes Gaitero; Juani Escamilla, Elisabeth Sánchez, Inma Castañón, Milagros Esteban, Lis Franco (Encarnación Pérez, minut 35) i Aurora Martínez Rory (Susana Muguruza, minut 35).¹

¹ RFEF. «40 años del nacimiento de una pasión» [en línia] <<https://rfe.es/es/noticias/seleccion-femenina-40-anos-del-1nacimiento-de-una-pasion>>.

No és fins als primers anys de la dècada dels setanta que es produeix una efervescència del futbol femení a les comarques gironines amb la creació de com a mínim una vintena d'equips, dels quals destaca el cas pioner de Banyoles.²

La diada de Sant Esteve de 1970 es va disputar a Banyoles el primer partit femení de futbol de les comarques gironines. L'equip banyolí és el primer equip documentat que es va formar a la demarcació i el 26 de desembre de 1970 derrotava la Peña Espanyolista de Roda de Ter per 3-2.³

² AYATS, Martí. *Els inicis del futbol femení a les comarques gironines.* Beca dels Premis Rahola, 2021-2022

³ SLOWFOOT «Pioneres a la gespa: les dones que van obrir camí al futbol femení gironí» [en línia]. <Pioneres a la gespa: les dones que van obrir camí al futbol femení gironí | www.slowfoot.net>.

IGLÉSIAS I TRIAS, Pep. *Partit de futbol femení: Llers Morillo-Vega - Vilapiscina, 7 d'abril de 1991.* Fons Josep Iglésias i Trias. IF 1159269. INSPAÍ.

A principis dels anys noranta, quan encara el futbol femení no era la pràctica esportiva en la qual s'emmirallaven les nenes, a l'Alt Empordà hi havia noies rinxolades que s'empoderaven xutant la pilota amb la samarreta del Llers Morillo-Vega (IF 1159269). El 7 d'abril de 1991 les empordaneses van derrotar amb absoluta autoritat les jugadores de l'equip cuer, el Vilapiscina, amb un aclaparador 8 a 0. «Realmente, un éxito importante dentro del fútbol femenino en las comarcas gerundenses y que tienen al Llers como uno de los estandartes», recull la crònica esportiva del partit (*Diari de Girona*, 9 abril 1991). El triomf catapultava les jugadores que dirigia Joan Sunyer a competir a la Lliga Nacional la temporada següent davant d'equips del potencial de l'«Español, Sabadell, Valencia y Madrid», com assenyalava la premsa. El club va crear el futbol femení el 1985, i el 1990 també va impulsar la primera escola de futbol formatiu de l'Estat espanyol per a

noies.⁴ Les de Llers van obrir el camí cap a la igualtat en la pràctica esportiva, però encara quedava lluny, molt lluny, l'auge del futbol femení liderat els últims anys per les jugadores del Barça.

Encara pesaven els estereotips, els prejudicis pel futbol, com a esport inapropiat per a les dones. El franquisme les havia reclòs a la llar, imposant un model submís, que encaixava en els paràmetres del nacionalcatolicisme i eliminava qualsevol aire alliberador i feminista de la breu etapa republicana. Així mateix, la pràctica de l'exercici físic i els beneficis que tenia per a les dones estaven orientats a la seva condició de futures mares. El futbol era un dels esports no adequats per a les noies segons l'ideari franquista, que reforçava uns determinats patrons estètics del que era considerat femení. A la gespa, les dones hi tenien un paper merament decoratiu, entregant trofeus o fent el xut d'honor.

⁴ SBAI, Saïd. «Les bruixes de Llers a la memòria». *Empordà* (25 maig 2021).

AUTORIA DESCONEGUDA. *Mariona Gustà i Prat esquiant amb uns amics i familiars a l'estació d'esquí de la Vall de Núria, Queralbs, 1941.* Fons Lobo Serra Batlle. IF 915426. INSPAÍ.

La Sección Femenina de la Falange permetia a les dones practicar bàsquet (IF 48832), handbol, tennis i esquí (IF 915426), el qual, com el tennis, tenia un component més d'activitat d'oci restringida a les classes benestants del règim. La natació, que suposava mostrar el cos de la dona, era una pràctica esportiva permesa però poc decorosa. El 1945, Carme Ponsatí, del CN Barcelona, va ser la primera dona que nedava en la Travessia de l'Estany de Banyoles, amb un temps de 40:25, i el 1951, Conxita Masgrau va ser la primera nedadora banyolina a fer-la. Des de l'any 1944 el Club Natació Banyoles organitza la popular prova

de natació. El 18 de setembre de 1949, la càmera de Rafael Vilarrubias va fotografiar els guanyadors de la sisena edició: Carles Adern i Helena Wüst (Elena Wust, per a la premsa franquista), del CN Barcelona. Aquell mateix any, Helena Wüst havia guanyat la vint-i-dosena edició de la Travessia al Port de Barcelona. A la fotografia de Vilarrubias es veu tots dos guanyadors mostrant les copes de la victòria. Ella, a més, amb un ram de flors. Ell, amb el pit descobert, i ella, tapada amb un barnús blanc (IF 54750). Nascuda a Barcelona el 1932, Helena Wüst Augenstein va ser una nedadora destacada del CN Barcelona que entre els anys 1949 i 1951 va establir els rècords català i nacional dels 100 m i 200 m esquena, i va ser tricampiona d'Espanya de fons. Posteriorment va ser entrenadora i també jutgessa en les modalitats de natació, salts i natació sincronitzada, i auxiliar de waterpolo. Va ser una de les pioneres de la natació sincronitzada als inicis, una especialitat amb moltes mancances a les instal·lacions i en la qual els jutges havien de portar els aparells necessaris per garantir la música. Als Jocs Olímpics de Barcelona, Helena Wüst va puntuar en la modalitat de solo i de duo.⁵ De la victòria de Wüst a la VI Travessia de l'Estany, la revista local banyolina *Horizontes* no en va fer cap esment.

⁵ FUNDACIÓ BARCELONA OLÍMPICA. «Àrbitres i jutges olímpics catalans» [en línia] <Àrbitres i Jutges Olímpics Catalans - Fundació Barcelona Olímpica>.

VILARRUBIAS ROS, Rafael. *VI Travessia a l'estany, Banyoles, 18 de setembre de 1949.* Fons Rafael Vilarrubias. IF 54750. INSPAÍ.

«La mujer y el deporte» era el títol de l'article que encapçalava la secció d'esports de *Los Sitios de Gerona* del 15 de setembre de 1949. El text es congratulava de la celebració a la piscina de Girona del Campionat d'Espanya de la Sección Femenina, però sobretot lloava la tasca de l'entitat falangista a favor de l'esport femení: «Porque, eso sí, la Sección Femenina ha logrado imbuir a sus afiliadas de un llamémosle misticismo deportivo, completamente reñido con esas exhibiciones que, o bien en la pantalla o en la realidad, hemos visto en algunas deportistas extranjeras». L'article assenyala que l'esport femení ha de ser «bien cuidado y escrupulosamente dirigido», que és l'encàrrec de la Sección Femenina. El campionat de natació va reunir un centenar de nedadores de diferents províncies i les responsables de la Sección Femenina, com ara la delegada provincial de Girona, Rosaura Xiberta Peramateu, i la regidora central d'Educació Física de la Sección Femenina, María de Miranda.

L'any 1934, Carme Albertí, Miss Catalunya 1934 i Miss Girona, va ser l'encarregada del xut d'honor al camp de Vista Alegre en un partit entre el Palafrugell i el Girona. Tot i l'adveniment de la República, en el futbol hi perviuen encara els valors tradicionalment masculins. Però més enllà del futbol, als anys de la Girona republicana, hi ha pioneres de l'esport femení. El 13 de juliol de 1935, a la pàgina d'«Elegàncies» del diari *L'Autonomista*, sota el títol de «Natació femenina a Girona», s'anunciava la posada en marxa d'un equip de nedadores gironines agrupades en el Club Atletes Units⁶, que un any abans ja havia fundat una secció de bàsquet femení. Alguns dels noms propis d'aquestes esportistes gironines són Conxa Pera, Loreto Almeda —que serà la guanyadora del títol Miss Esport 1935, elegida pels jugadors del Girona FC—, i Montserrat Font, la qual exercia també d'articulista d'esports a *L'Autonomista* difonent la tasca del club i els beneficis de l'esport entre les dones. A «Feminisme i esportivitat» (*L'Autonomista*, 7 setembre 1935), Font argumenta la fortalesa de la dona esportista i l'actitud segura que generava la pràctica de l'esport: «Cap alt, pas ferm», ben al contrari d'«una floreta delicada que el vent fa moure i, encara que feble, sembla que ha de desarrelar-la».

⁶ ABREU, Daniela; FONT, Dani. *Les dones també jugaven*. Beca 8 de Març (convocatòria 2020-2021).

GARCÍA CORTÉS, Pablo (*Pablito*). *Festival cívico-militar al pavelló de la Davesa*, Girona, 4 de febrer de 1971. Fons Pablo García Cortés, *Pablito*. IF 193114. INSPAÍ.

HUGAS I RAU, Lluís. *Partit de bàsquet femení*, 1940-1960. Fons Lluís Hugas i Grau. IF 48832. INSPAÍ.

No és el model de dona que després de la guerra va imposar la dictadura. Aquest paper públic de les dones quedava reduït, en l'esport, als dictàmens de la Sección Femenina de la Falange, que incloïen les demostracions gimnàstiques coreogràfiques apropiades per a festivals cívics militars d'exhibició del règim franquista (IF 193114). L'arribada del turisme, sinònim de progrés econòmic, va suposar el relaxament de les mirades censors, i els biquinis de les platges, anys abans considerats pecaminosos, van passar a ser alguna cosa més que respectables, perquè significaven diners, molts diners (IF 1311104).

Roig, Jean. *Campionat de voleibol de platja femení, 1974*. Fons de *L'Indépendant*. IF 131104. INSPAI.

Diputació de Girona

Àrea de Cultura, Noves Tecnologies i Educació
INSPAI, Centre de la Imatge

Text:

Gemma Busquets i Ros

Fotografies d'INSPAI, Centre de la Imatge de la Diputació de Girona:

Autors: Dani Duch, Pep Iglésias i Trias, Rafael
Vilarrubias, Pablo García Cortés, *Pablito*, Jean Roig i
Lluís Hugas Grau.

Fons Dani Duch, Fons Josep Iglésias i Trias, Fons
Rafael Vilarrubias, Fons Pablo García Cortés, Fons
Lobo Serra Batlle, Fons Lluís Hugas i Grau i Fons de
L'Indépendant.

Assessorament lingüístic:

Diputació de Girona - Àrea de Presidència -
Serveis Lingüístics

Any de realització:

2026